

ETNOLOŠKA MUZEJSKA DELAVNICA CE1 – TRŽNICA

V oddelku za urbano etnologijo Muzeja novejšje zgodovine Celje se je v letošnjem letu pričel večletni projekt z naslovom Urbani fenomeni / muzejske perspektive CE. Cilji projekta so široka in kontinuirana obravnava in raziskava različnih urbanih fenomenov Celja in Savinjske regije, vključevanje v mrežo mednarodnih muzejskih raziskav tovrstnih tematik, aktivno komuniciranje s sodobnim dogajanjem v mestu in dokumentiranje izbranih segmentov, zbiranje ustreznega gradiva, njegova predstavitev in populariziranje. Raziskave bodo obravnavale moderno potrošniško družbo in z njo povezano pretežno urbano kulturo, vpeto v sodobno vsakdanje mestno življenje. Obravnavana bodo mesta in kraji kot prostori etnične in socialne heterogenosti, urbane identitete in urbani kulturni procesi, določene profesionalne skupine in skupnost kot celota.

Delo na projektu je metodološko in organizacijsko raznoliko, v njem pa je poseben segment namenjen mladinskemu raziskovalnemu delu in dodatnemu usposabljanju in izobraževanju mladih. Zato je v okviru Šole muzeologije Celje, posebnem oddelku muzeja, načrtana tudi vsakoletna etnološka muzejska delavnica, ki sledi projektu. V delavnici se mladi raziskovalci soočajo z izbrano urbano temo, jo dokumentirajo, analizirajo in predstavljajo muzejski publiki.¹

Glede na spremembe v mestu Celju, kjer se še v letošnjem letu obeta popolna prenova starega tržnega prostora, in glede na pomen tega urbanega sociovizualnega je kot prva v nizu raziskav potekala raziskava o Celjski mestni tržnici z naslovom Urbani fenomeni / muzejske perspektive CE1 – tržnica, znotraj katere je v začetku julija potekala tudi etnološka muzejska delavnica CE1 tržnica. Mladi raziskovalci in raziskovalke so spoznavali celjsko tržnico z različnih vidikov, zato je delo potekalo v treh zaokroženih skupinah. Skupina za tradicijo celjske tržnice je pod mentorstvom Iris Zakošek, prof. zgodovine, osvetlila utrip in pomen celjske tržnice v preteklosti. Mladi raziskovalki Dora Košak, študentka zgodovine, in Nives Meštrovich, študentka umetnostne zgodovine, sta s pregledovanjem ustrezne literature ter arhivskih virov in dokumentov zbrali veliko zanimivega gradiva in na njegovi podlagi zaokrožili zgodbo o tradiciji prostora, kjer sta se srečevala mesto in podeželje. Zbrani rezultati so bili

¹ Z zastavljeno delavnico nadaljujemo uspešno in prepoznavno delo organiziranja muzejskih poletnih delavnic, s katerimi smo v Muzeju novejšje zgodovine pričeli že leta 1993. Muzejske poletne delavnice (MPD Rogatec 1993, MPD Rogatec 1994, MPD Celje 1995/96, MPD Gaberje 1997/98, MPD Praznični krog 1999, MPD Jožefov hrib 2000, MPD Rogatec 2000) so študentom in študentkam omogočile preverjanje in dopolnjevanje znanj v praksi, jih seznanile s temelji muzejskega dela in jih vzpodbudile k pridobivanju prvih izkušenj. V skupno devetih enotedenskih delavnicah je sodelovalo več kot 200 mladih raziskovalcev in več kot trideset priznanih mentorjev, vsaki delavnici pa je sledil tudi izid zbornika z objavami raziskav in izsledkov.

izvrstno izhodišče za primerjavo s sodobnim stanjem in pomenom vloge tržnice v mestu. Skupina za vizualno dokumentacijo, v kateri so pod mentorstvom Tanje Rožembergar Šega sodelovali še Sonja Herzog, Klemen Bratoša in Mateja Gorjup, vsi študenti ljubljanskega Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo, je dokumentirala delovni dan izbrane branjevke, ki na celjski tržnici prodaja že vrsto let. Branjevko smo obiskali na njenem domu v Šmartnem v Rožni dolini in ves dan opazovali njeno delo. Z metodo razširjenega intervjuja smo zapisali njeno zgodbo, jo vizualno dokumentirali in umestili v kontekst tržnice kot posebnega mestnega odprtega prostora. Vizualni zapis, ki je nastal ob raziskavi, je tako odlično gradivo za nadaljnje muzejsko obravnavo ter verodostojen dokument o obravnavani temi. V razgovoru z branjevkami na tržnici smo osvetlili socialni in ekonomski status omenjenega poklica, proučili njihove prodajne ponudbe, njihov odnos do strank in medsebojne odnose prodajalk in prodajalcev na tržnici, zbrali mnenja o predlaganih načrtih prenove, veljavnem tržnem redu in aktualni problematiki.

Udeleženci etnološke muzejske delavnice CE1 – tržnica na terenu.

Foto: Tanja Rožembergar Šega, fototeka Muzeja novejšje zgodovine Celje, julij 2007

Tretja skupina, v kateri sta pod mentorstvom etnologinje Alenke Čas raziskovali Anja Špes, študentka OEIKA, in dijakinja Maša Cizej, pa je s pomočjo ankete raziskovala vpetost celjske tržnice v življenje Celjanov in spoznavala pomen tržnega prostora za mlade, družine ali starejše obiskovalce tržnice in jo primerjala z nakupi v velikih nakupovalnih središčih. Zanimalo jih je predvsem, kako vidijo vlogo tržnice meščani in kakšno vlogo ima to posebno mesto v življenju meščanov.

Seveda so ostale neraziskane še nekatere ključne teme, ki zahtevajo nadaljevanje raziskave. Popolnoma neraziskana je arhitektura tržnice v odnosu na druge arhitekturne elemente mesta in primerjava celjske tržnice s tržnicami v bližnjih krajih – Žalcu, Vojniku, Šentjurju in Laškem, podrobnejše je treba dokumentirati tedenski ritem tržnice, se poglobiti v socialno in etnično sestavo prodajalcev. Upam, da se bo raziskava o celjski tržnici lahko uspešno nadaljevala in da bomo lahko čim prej spoznali še druge prepoznavne urbane identitete mesta. Z naslednjim

Ob koncu delavnice.

Fototeka Muzeja novejšje zgodovine Celje, julij 2007

projektom bomo namreč raziskovali drugačno mestno sociovozišče – železniško in avtobusno postajo.

Na žalost za omenjeno raziskavo Mestna občina Celje še vedno nima pravega posluha. Vsekakor jo vidim in prepoznavam kot osrednjega partnerja pri omenjenem projektu. Prav to kaže tudi na širše neznanje in nezavedanje o pomenu takšnih raziskav, ki potrjujejo urbane tokove in soustvarjajo urbana središča.

Prve izsledke raziskave CE1 – tržnica smo predstavili na manjši razstavi, ki smo jo v muzeju pripravili ob koncu delavnice, podrobnejše rezultate raziskave in strokovna spoznanja pa so raziskovalci strnili v svojih prispevkih, ki so objavljena v nadaljevanju **Glasnika SED**. Prispevkom sta dodana tudi obširnejša članka mentorice Iris Zakošek o zgodovini celjske tržnice pred drugo svetovno vojno in Vlada Šlibarja o prehrani Celjanov iz istega obdobja, ki obravnavano temo predstavljata tudi z drugih vidikov.

Potrditev, da sta tržnica in vrvenje okoli nje res pomembna in prepoznavna za utrip starega mestnega jedra, pa je kratek zapis pogovora s sogovorniki – muzejskimi demonstratorji, s katerimi smo kramljali na vrtu muzejske kavarne:

»Človek mora biti pri nakupovanju na tržnici z vsem seznanjen, to igra pomembno vlogo pri barantanju, med prodajalcem in kupcem pa mora biti zaupanje – 'človek se naveže' in 'veš, kaj kupiš'. To pa je tista prednost pred supermarketi, kjer težje vrneš kupljen paradižnik. Na tržnico se odpraviš tudi zaradi druženja, iskanja obrtnikov – mizarjev, vodovodarjev (v primerih, ko potrebuješ kakšnega mojstra, se odpraviš v eno gostilno, ki je ob tržnici). Mnoge mestne gospe naj bi hodile na tržnico tudi razkazovat svoje nove oblačilne kostume, to naj bi veljalo predvsem med vikendi. V zadnjih letih pa naj bi tržnica postala tudi pomemben političen prostor, kraj, kjer se pridobiva volivce« (terenski zapiski, 224/07).

Datum prejema članka v uredništvo: 3. 10. 2007.

Drugi članki ali sestavki / 1.25

Nives Meštrovič, Dora Košak

TRADICIJA CELJSKE TRŽNICE

Zgodovina je del prav vsakega preučevanja, zato smo se je dotaknili tudi na etnološki delavnici. V skupini, ki se je pod budnim očesom mentorice Iris Zakošek ukvarjala z vprašanjem tradicije celjske tržnice, sva bili Nives Meštrovič, študentka umetnostne zgodovine, in študentka zgodovine Dora Košak. Preučevale smo prejšnje lokacije celjske tržnice, tržni red, dotaknile pa smo se tudi tržnega dne. Poleg preučevanja zgodovine smo poskušale osvetliti tudi težave, s katerimi so se morali takrat ukvarjati branjevci in mestna uprava, in jih primerjati z današnjimi.

Prva dva dni delavnice smo zbirale gradivo na terenu. Večino časa smo posvetile obsežnemu gradivu, shranjenem v Zgodovinskem arhivu Celje. Sprva smo si v njem pomagale z Vodnikom in se osredotočale na gradivo Mestne občine Celje, nato pa so nam veliko časa prihranili inventarni popisi. Med za nas uporabnim gradivom so bili najbolj zanimivi tržni redi, letna poročila tržnega nadzorstva, tržne pristojbine ter gibanje tržnih cen najvažnejših življenjskih potrebščin. Našle smo tudi skico razporeditve stojnic in zemljevid prejšnjih lokacij tržnice. Za uporabnim gradivom smo oprezale tudi v Študijski knjižnici v Celju, kjer smo pregledale nekaj časopisov. Z zbranimi infor-

macijami in gradivom smo se lotile kabinetnega dela oziroma njihovega preučevanja.

Tretji, zadnji dan delavnice, smo se ukvarjale predvsem s pripravami na predstavitev in samo predstavitev. Zgodovino celjske tržnice smo želele predstaviti skozi oči branjevke in tržnega nadzornika. Da pa bi bila predstavitev bolj zanimiva, smo postavile pravo tržnico, na kateri je mrgolelo domačih izdelkov, ki so jih prodajale branjevke na stari lokaciji tržnice, da pa bi se še bolj živeli v čas, smo izdelke označile s takratnimi cenami in obiskovalci so lahko spoznavali takratno razmerje cen posameznih živil. Mentorica je predstavila delovanje celotne skupine, študentki pa sva obiskovalcem poskušali približati vrvež na tržnici. Nives Meštrovič je predstavila delo tržnega inšpektorja in tržni red, dotaknila pa se je tudi različnih tržnih lokacij. Dora Košak pa je predstavila dan branjevke iz 50. let 20. stoletja.

V gradivu in popisni dokumentaciji smo našle številne zanimive informacije, med drugim tudi skico razporeditve stojnic, tržne rede, letna poročila tržnega nadzorstva in podobno. Poudarile bi rade nekatere zanimivosti, in sicer: tržne pristojbine za posamezne prodajne artikle in njihove cene ter seznam artiklov, ki je še